

Všetko je iba márnosť a honba za vetrom! (Kazateľ 2,17)

Katechéza o starobe (11): Pri generálnej audiencii v stredu 25. mája pápež František zdôraznil, že poslaním starých ľudí je ozdravovať chorú spoločnosť životnou múdrosťou.

29.11.2022

Úvodom ku katechéze bolo čítanie zo záveru Knihy Kazateľa, nazývanej aj Kohelet (Qohelet):

„Preto som až znenávidel svoj život: lebo (ako) nejaké zlo dolieha na mňa všetko, čo mám robiť pod slnkom: veď to všetko je iba márnosť a honba za vetrom! A tak som znenávidel aj všetky svoje námahy, ktorými som sa ustával pod slnkom. „Zanechám ich inému človekovi, čo nastúpi po mne.“ [...] Slovo na záver všetkého, čo si počul: Boha sa boj a jeho prikázania zachovávaj, lebo to je (povinnosť) každého človeka. Boh si zavolá pred svoj súd všetky činy aj všetko, čo je skryté, či už to bolo dobré a či zlé.“ (Kaz 2,17-18; 12,13-14)

Drahí bratia a sestry, dobré ráno!

V našom uvažovaní nad starobou sa dnes stretávame s Knihou Kazateľ (Kohelet, Qohelet), ďalším klenotom uchovaným v Biblii. Pri prvom čítaní tejto krátkej knihy je človek ohromený a zmätený jej známym refrénom: „Všetko je márnosť“. Je to opakujúci sa refrén: všetko je „hmla“,

všetko je „dym“, všetko je „prázdnota“. Žasneme, že tieto výrazy, ktoré spochybňujú zmysel existencie, nachádzame vo Svätom písme. V skutočnosti Kazateľova neustála oscilácia medzi zmyslom a nezmyslom je ironickým zobrazením takého životného poznania, ktoré je odtrhnuté od zanietenia pre spravodlivosť, ktorej garantom je Boží súd. A záver knihy ukazuje cestu východiska z tejto skúšky: „Boha sa boj a jeho prikázania zachovávaj, lebo to je (povinnosť) každého človeka“ (12,13). Toto je rada na vyriešenie tohto problému.

Tvárou v tvár realite, ktorá sa nám v istých momentoch zdá, že v sebe zahŕňa všetky protiklady a vyhradzuje im napokon rovnaký osud, ktorým je skončiť v ničote, sa cesta ľahostajnosti môže javiť aj nám ako jediný liek na bolestnú dezilúziu. Objavujú sa v nás takéto otázky: Zmenilo azda naše úsilie svet? Je

azda niekto schopný dať zavážiť rozdielu medzi spravodlivým a nespravodlivým? Zdá sa, že všetko toto je neužitočné: prečo sa toľko namáhať?

Je to istý druh negatívnej intuície, ktorá sa môže objaviť v každom období života, ale niet pochyb, že v starobe je toto stretnutie sa s rozčarovaním takmer nevyhnutné. Rozčarovanie v starobe prichádza. A tak je odolnosť staroby voči demoralizujúcim účinkom tohto rozčarovania rozhodujúca: ak si starí ľudia, ktorí už videli všetko, plne uchovávajú svoje zanietenie pre spravodlivosť, potom je tu nádej pre lásku a tiež pre vieru. A pre súčasný svet sa stal kľúčovým prechod touto krízou, krízou blahodarnou – prečo? Lebo kultúra, ktorá by chcela všetko merať a všetkým manipulovať, bude mať nakoniec za výsledok aj kolektívnu demoralizáciu zmyslu,

demoralizáciu lásky, aj
demoralizáciu dobra.

Táto demoralizácia nám berie chuť
konať. Domnelá „pravda“, ktorá sa
obmedzuje na registrovanie sveta,
registruje aj svoju ľahostajnosť k
protikladom a bez vykúpenia ich
odovzdáva toku času a osudu ničoty.
V tejto svojej forme – v šate
vedeckosti, ale zároveň veľmi
necitlivej a veľmi amorálnej – sa
moderné hľadanie pravdy ocitlo v
pokušení celkom sa rozlúčiť so
zanietením pre spravodlivosť. Už
viac neverí vo svoj osud, vo svoj
prísľub, vo svoje vykúpenie.

Pre našu modernú kultúru, ktorá by
chcela exaktnému poznaniu vecí
odovzdať prakticky všetko, je
objavenie sa tohto nového cynického
rozumu – ktorý v sebe spája
poznanie a nezodpovednosť – tvrdým
protiútokom. Totiž také poznanie,
ktoré nás oslobodzuje od morálnosti,

sa spočiatku zdá byť zdrojom slobody a energie, ale čoskoro sa premieňa na paralýzu duše.

Kazateľ svojou iróniou už demaskuje toto fatálne pokušenie akejsi všemocnosti poznania – „delírium vševedúcnosti“ –, ktoré vyvoláva bezmocnosť vôle. Mnísi najstaršej kresťanskej tradície presne identifikovali túto chorobu duše, ktorá zrazu odhaľuje márnosť poznania bez viery a bez morálky, ilúziu pravdy bez spravodlivosti. Nazývali ju „acédia“. A tá je jedným z pokušení všetkých, aj starých ľudí, ale týka sa všetkých. Nie je to jednoducho lenivosť, je to viac. Nie je to jednoducho depresia, nie. Acédia je skôr podľahnutie takému poznávaniu sveta, v ktorom viac niet zanietenia pre spravodlivosť a pre dôsledné konanie.

Prázdnota zmyslu a síl, ktorú otvorilo toto poznanie, odmietajúce

akúkoľvek etickú zodpovednosť a
akúkoľvek citovú väzbu k
skutočnému dobru, nie je neškodná.
Nielenže oberá o sily vôle k dobru,
ale ide do protiútok, otvára dvere
agresivite síl zla. Sú to sily rozumu,
ktorý sa zbláznil a stal sa cynickým v
dôsledku prehánania ideológie. V
skutočnosti sme sa pri všetkom
našom pokroku a pri všetkej našej
prosperite stali naozaj „spoločnosťou
únavy“. Popremýšľajte nad tým: sme
spoločnosťou únavy! Mali sme
vytvárať všeobecný blahobyť, a
tolerujeme vedecky selektívny trh so
zdravím. Mali sme stanoviť
neprekonateľnú hranicu mieru, a
vidíme rad za radom čoraz
bezohľadnejšie vojny proti
bezbranným ľuďom. Veda
samozrejme napreduje, a to je dobré.
Ale životná múdrosť je niečo úplne
iné, a zdá sa, že stagnuje.

Napokon, tento necitlivý a
nezodpovedný rozum tiež odoberá

zmysel a energiu poznaniu pravdy. Nie je náhoda, že práve naša doba je obdobím falošných správ, fake news, kolektívnych povier a pseudovedeckých právd. Je to kuriózne: v tejto kultúre znalosti, poznania všetkých vecí, aj presnosti poznania, sa rozšírili tolké bosoráctva, ale kultivované bosoráctva. Je to bosoráctvo s istou kultúrou, ale privádza ťa k životu v poverčivosti: na jednej strane s inteligenciou poznávania ísť veciam až celkom na koreň; na druhej strane sa duša, ktorá potrebuje niečo iné, vydáva cestou povier a končí v bosoráctvach.

Staroba sa môže od ironickej múdrosti Kazateľa naučiť umeniu vynášať na svetlo klamstvo skryté v delíriu pravdy mysle zbavenej citu pre spravodlivosť. Starí ľudia bohatí na múdrosť a humor sú mladým tak veľmi osožní! Zachraňujú ich pred pokušením takého poznania sveta,

ktoré je smutné a zbavené životnej múdrosti. A títo seniori tiež privádzajú mladých späť k Ježišovmu príslubu: „Blahoslavení, lační a smädní po spravodlivosti, lebo oni budú nasýtení“ (Mt 5,6). To oni budú v mladých ľuďoch zasievať hlad a smäd po spravodlivosti. Vzchopme sa, my všetci seniori: odvahu a vpred! My máme vo svete veľmi veľké poslanie. Ale, prosím, netreba sa nám utiekať k tomuto idealizmu, tak trochu nekonkrétnemu, nereálnemu, bez koreňov – nazvime ho jasne: k bosoráctvam života.

*(Preklad: Slovenská redakcia
Vatikánskeho rozhlasu – Vatican
News)*

iba-marnost-a-honba-za-vetrom-
kazatel-2-17/ (07.08.2025)